

Magdalena Obracaj

Problem ujawnienia w Krajowym Rejestrze Sądowym organów stowarzyszenia

1. Uwagi wstępne

Od wielu lat w Polsce trwa proces dostosowywania obowiązującego dotychczas ustawodawstwa do zachodzących w kraju zmian ustrojowych, politycznych i ekonomicznych. Polski system legislacyjny jest również sukcesywnie dostosowywany do prawa Unii Europejskiej. Uchwalona przez Sejm w dniu 20 sierpnia 1997 r. (weszła w życie 1 stycznia 2001 roku) ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym¹ jest jedną z podstawowych regulacji nadających nowy kształt prawu handlowemu w Polsce. Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym wraz z pakietem przepisów wykonawczych reguluje instytucję sądowego rejestru – powszechnej ewidencji jednostek organizacyjnych, które uczestniczą w szeroko rozumianym obrocie cywilnym. Ustawa ta jest podstawą funkcjonowania i prowadzenia działalności przez przedsiębiorców oraz przez inne podmioty, którym przepisy regulujące ich ustrój zapewniają przez wpis nabycie osobowości prawnej, a których zasadniczym przedmiotem działalności nie jest działalność gospodarcza. Wśród tej ostatniej grupy podmiotów znajdują się między innymi stowarzyszenia.

Reformy przyniosły wiele nowych rozwiązań organizacyjnoprawnych, które stanowią przedmiot dyskusji, a także wywołują ożywione polemiki w praktyce.

¹ Tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 z późn. zm., dalej w skrócie KRS

2. Przegląd źródeł prawa

Fundamentalnym aktem prawnym regulującym problematykę stowarzyszeń w polskim porządku prawnym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.² (przepisy art. 12 i art. 58). Obok powołanych norm konstytucyjnych wskazać należy normy i standardy międzynarodowe wiążące Rzeczpospolitą Polską, a zwłaszcza dwie podstawowe w zakresie przyznania prawa do swobodnego zrzeszania się, umowy międzynarodowe:

A. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (art. 22) przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 16 grudnia 1966 r. wraz z protokołem fakultatywnym³,

B. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1955 r. (art. 11)⁴.

Wśród ustaw regulujących funkcjonowanie stowarzyszeń należy wymienić przede wszystkim te o podstawowym znaczeniu:

1) ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach⁵,
2) ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym wraz z pakietem rozporządzeń wykonawczych,

3) ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁶, a także

4) ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej⁷ (dotyczy stowarzyszeń kultury fizycznej i pozostaje poza sferą niniejszych rozważań).

3. Znaczenie wolności zrzeszania się i jej ograniczenia w ujęciu konstytucyjnym

Stowarzyszenie spełnia rolę podstawowej instytucji zapewniającej jedno z najistotniejszych praw obywateli – prawo do swobodnego zrzeszania się, czego gwarantem obok norm prawa międzynarodowego są normy ustawy zasadniczej.

² Dz.U. Nr 78, poz. 483, dalej Konstytucja.

³ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 i 168, Dz.U. z 1994 r. Nr 23, poz. 80 i 81.

⁴ Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.

⁵ Tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, dalej w skrócie pr. o stow. lub ustawa.

⁶ Dz.U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm., dalej k.p.c.

⁷ Tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 81, poz. 889.

W ujęciu Konstytucji wolność zrzeszania się w stowarzyszeniach obejmuje wolność zarówno tworzenia, jak i działania stowarzyszeń, a wobec niemożności pozytywnego określenia treści pojęcia „wolność”, zrzeszający się mogą czynić wszystko, czego prawo im nie zabrania, także rozwiązać stowarzyszenie. W razie zaistnienia sporu, organ władzy publicznej lub sąd powinien wskazać podstawę prawną dla ograniczenia tej wolności. Podstawowym przepisem regulującym wolność zrzeszania się w stowarzyszeniach jest przepis art. 12 Konstytucji: „[r]zeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji”, natomiast zgodnie z przepisem artykułu 58 ust. 1, każdemu zostaje zapewniona wolność zrzeszania się.

O ogromnym znaczeniu przedmiotowej wolności świadczy fakt regulacji tych wartości w rozdziale I i II Konstytucji. Doniosłość tej wolności uwypuklił Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 24 kwietnia 1998 r.⁸, w którym uznał, że art. 12 i 58 Konstytucji to źródło wolności zrzeszania się, należącej do wolności obywatelskich. Wolności te umożliwiają postępowanie według własnej woli zainteresowanych osób, niezależnie od państwa i jego ustaw, nie mogą być jednostkom przyznawane lub cofane. Wolność zrzeszania się przysługuje zarówno obywatelom polskim, jak i cudzoziemcom (w tym bezpaństwowcom) oraz osobom prawnym⁹.

4. Pojęcie, powstanie i struktura stowarzyszenia

Stowarzyszenia są jedną z podstawowych form prawnych organizacji pozarządowych¹⁰, stanowiąc, zgodnie z brzmieniem przepisu art. 2 ust. 1 pr. o stow., dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenia o celach niezarobkowych, pragnących realizować określone wspólne zadania. Prawo o stowarzyszeniach, jak i przepisy innych ustaw, nie definiuje pojęcia zrzeszenia, wskazując jedynie wyróżniające je cechy.

⁸ Zob. postanowienie z dnia 24 kwietnia 1998 r. Sądu Apelacyjnego w Warszawie I ACa 17/98 z uzasadnieniem, Apelacja 1999, nr 1, s. 8.

⁹ B. B a n a s z a k, M. J a b ł o Ń s k i, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, red. J. Boć, Wrocław 1997, s. 110; zob. też art. 1 ust. 1 oraz art. 3 i 4 pr. o stow.

¹⁰ H. I z d e b s k i, *Fundacje i Stowarzyszenia*, Warszawa 2001, s. 12 i nast.

Do utworzenia stowarzyszenia¹¹ potrzebne są następujące akty:

1) podjęcie przez członków założycieli uchwały o powołaniu stowarzyszenia,

2) uchwalenie przez założycieli statutu stowarzyszenia i dokonanie przez nich wyboru komitetu założycielskiego¹²,

3) złożenie przez komitet założycielski do właściwego miejscowo sądu wniosku o rejestrację wraz z wymaganymi ustawą dokumentami¹³,

4) przeprowadzenie przez sąd rejestrowy postępowania rejestrowego na zasadach określonych w ustawie – Prawo o stowarzyszeniach¹⁴, przepisach o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz kodeksie postępowania cywilnego,

5) dokonanie wpisu stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego.

Stowarzyszenie utworzyć mogą obywatele polscy mający pełną zdolność do czynności prawnych i nie pozbawieni praw publicznych oraz cudzoziemcy mający miejsce zamieszkania na terytorium RP (art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 ustawy). Pozostali cudzoziemcy (o ile przewiduje to statut) oraz małoletni (na zasadach określonych w art. 3 ust. 2 i 3 pr. o stow.) mogą tylko przystępować do już istniejących stowarzyszeń.

Założycieli musi być co najmniej piętnastu, co zarazem stanowi minimalną liczbę członków.

Przepis art. 10 ustawy wskazuje obligatoryjną treść statutu, którego uchwalenie jest najważniejszą czynnością podczas tworzenia stowarzyszenia, a po zarejestrowaniu określa jego ustrój, organizację i sposób działania¹⁵.

Obecnie dominującym poglądem w doktrynie¹⁶ i orzecznictwie¹⁷, odnośnie do charakteru prawnego statutu, jest koncepcja, zgodnie z którą

¹¹ Posługując się pojęciem „stowarzyszenie” odnoszę je do stowarzyszeń posiadających osobowość prawną (dawne stowarzyszenie zarejestrowane), poza sferą zainteresowania pozostawiając stowarzyszenia zwykłe, określone w art. 40 ust. 1 pr. o stow. jako „uproszczona forma stowarzyszenia”, nie podlegająca rejestracji.

¹² Art. 9 pr. o stow.

¹³ Art. 12 pr. o stow.

¹⁴ *Ibidem* art. 13 i 15.

¹⁵ Por. art. 35 i 38 k.c.

¹⁶ Tak m.in. M. P a z d a n, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. I, Warszawa 2002; A. K i d y b a, *Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach*, Warszawa 1997, s. 64.

¹⁷ Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 15 października

stanowi on umowę prawa cywilnego, a więc dochodzi do skutku z mocy oświadczeń woli osób tworzących stowarzyszenie. Do oceny skutków prawnych tejże umowy oraz jej wykładni stosuje się przepisy art. 56, 58 i 65 k.c.

Konsekwentnie należy również dopuścić możliwość stosowania do statutu przepisów o przedstawicielstwie (art. 85-109 k.c.) oraz przepisów normujących wady oświadczenia woli (art. 82-88 k.c.)¹⁸.

Konieczne postanowienia statutu zostały określone w przepisie art. 10 pr. o stow.

Zanim dojdzie do zarejestrowania stowarzyszenia, a tym samym uzyskania przez nie osobowości prawnej, o czym będzie mowa niżej, pierwszą czynnością na drodze do jego powstania jest odbycie tzw. zgromadzenia (zebrania) założycieli. Minimalna wymagana liczba uczestniczących to 15 osób, górna granica, wobec milczenia ustawodawcy, wydaje się być nieograniczona.

Z posiedzenia zebrania założycieli należy sporządzić protokół uwidoczniający m.in. wybór komitetu założycielskiego, którego skład osobowy założyciele wybierają wyłącznie spośród siebie. Za czynności stowarzyszenia przed jego zarejestrowaniem i prawne skutki tych czynności ponoszą odpowiedzialność osoby fizyczne. Skoro byt prawny stowarzyszenia rozpoczyna się z chwilą jego zarejestrowania, a przedtem stowarzyszenie nie istnieje, zatem odpowiedzialność jego organów rozpocznie się dopiero z chwilą wpisania stowarzyszenia do rejestru¹⁹.

Komitet założycielski ma obowiązek złożenia do sądu rejestrowego wniosku o rejestrację, załączając statut oraz listę założycieli obejmującą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania, ich własnoręczne podpisy, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, informację o adresie tymczasowej siedziby stowarzyszenia (adres siedziby

1985 r., mającej moc zasady prawnej, III CZP 40/85, OSNC 1986, nr 6, poz. 86; OSP 1989, nr 3, poz. 57, glosa L. Steckiego, *Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego*, Roczniki Spółdzielczego Instytutu Badawczego 1986, s. 186-193, za umowę uznał statut stowarzyszenia Sąd Apelacyjny w Katowicach, w postanowieniu z dnia 24 września 1997 r. IACa 493/97 (OSA 1998, nr 10, poz. 43) oraz Sąd Apelacyjny w Warszawie, w postanowieniu z dnia 8 czerwca 2000 r. IACa 806/00 (OSA 2002, nr 1, poz. 1).

¹⁸ P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie polskim*, Warszawa 2002, s. 144.

¹⁹ *Ibidem*, s. 95 i nast.

stowarzyszenia jest ujawniany na formularzu wniosku KRS W20). Tym samym jest on uprawniony i zobowiązany do dokonania wszelkich czynności związanych z rejestracją stowarzyszenia (wszyscy członkowie komitetu założycielskiego winni podpisać się pod wnioskiem, co wynika z charakteru owej reprezentacji jako reprezentacji łącznej).

Komitet założycielski nie jest natomiast uprawniony do reprezentowania stowarzyszenia, które uzyskało już osobowość prawną²⁰.

5. Organy stowarzyszenia, sposób reprezentacji

Z uwagi na przedmiot niniejszego opracowania, przybliżyć należy kwestie związane z organami stowarzyszenia oraz sposobem reprezentacji podmiotu.

Trzy wymienione w ustawie organy stowarzyszeń są obligatoryjne i jako takie muszą zostać wskazane w statucie. Tym samym, zgodnie z art. 11 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 5 pr. o stow., organy stowarzyszenia stanowią:

1) walne zebranie członków (może zostać zastąpione przez zebranie delegatów, jeżeli statutu to przewiduje, ale przy uregulowaniu w statucie kwestii wyboru delegatów i czasu trwania ich kadencji),

2) zarząd,

3) organ kontroli wewnętrznej.

Walne zebranie członków jest organem uchwałodawczym, co powoduje, że najważniejsze kompetencje winny zostać zastrzeżone dla tego organu (takie jak np. uchwalanie zmian w statucie czy wybór pozostałych organów). Istnieje domniemanie kompetencji zebrania, wynikające ze zd. 2 ust. 1 art. 11 ustawy²¹.

Zarząd stowarzyszenia jest organem wykonawczym, kierującym stowarzyszeniem i zapewniającym jego reprezentację na zewnątrz (najogólniej rzecz ujmując reprezentacja oznacza uprawnienie do składania oświadczeń woli w imieniu podmiotu przez uprawnione osoby). Zaznaczyć należy, że „zarząd” jest nazwą własną i nie może organowi temu zostać nadana

²⁰ Tak orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 marca 1995 r. I Acz 113/95, OSA 1995, nr 6, poz. 34.

²¹ „W sprawach, w których statut nie określa właściwości władz stowarzyszenia, podejmowanie uchwał należy do walnego zgromadzenia członków”.

inna nazwa (w przeciwieństwie do „organu kontroli wewnętrznej”, co stanowi nazwę rodzajową, a zatem organ ten może zostać różnie nazwany, byle nazwa ta odzwierciedlała funkcję, jaka została mu przypisana ustawą).

Dane określające organ uprawniony do reprezentacji, sposób reprezentacji i dane osób wchodzących w skład zarządu wpisuje się do Krajowego Rejestru Sądowego²².

Postanowienie o wpisaniu do rejestru składu zarządu ma charakter deklaratoryjny (co oznacza, że postanowienie, a następnie dokonywany wpis w rejestrze nie tworzy, a jedynie potwierdza dokonaną czynność; członkowie zarządu pełnią funkcję w tym organie od chwili podjęcia uchwały o ich wyborze).

Ostatnim obligatoryjnym organem stowarzyszenia jest organ kontroli wewnętrznej, który najczęściej nosi nazwę „komisja rewizyjna”. Wobec milczenia ustawodawcy należy przyjąć, że nie musi to być organ kolegialny, jednak ilość osób wchodzących w jego skład (podobnie jak w skład zarządu) winna zostać określona w statucie. W praktyce, w oparciu o rozumienie pojęć „organ”, „komisja”, ukształtowanych w języku polskim, przyjmuje się, że winien jednak to być organ kolegialny, a zatem co najmniej trzysobowy.

Skład osobowy organu kontroli wewnętrznej podlega ujawnieniu w KRS.

6. Rejestracja – uzyskanie przymiotu osoby prawnej

W art. 58 ust. 3 Konstytucji RP przewidziano formę ustawy dla określenia rodzajów zrzeszeń, które podlegają sądowej rejestracji, formę nadzoru nad nimi oraz tryb rejestracji. Zasygnalizować jedynie należy, że w obecnym ujęciu prawa o stowarzyszeniach nadzór zewnętrzny nad tymi podmiotami ograniczony jest do minimum (organ nadzoru określa art. 8 ust. 5 ustawy), a środki nadzoru stosuje sąd.

W wypadku stowarzyszeń wyżej powołany przepis ustawy zasadniczej konkretyzuje co do rejestracji przepisy art. 12-17 oraz art. 21 pr. o stow., a także przepisy ustawy o KRS.

Obowiązek rejestracji stowarzyszeń podyktowany jest względami porządkowymi – rejestracja gwarantuje prawidłowe funkcjonowanie

²² Dalej KRS.

stowarzyszenia i zapewnia możliwość jego działania. W wyniku rejestracji stowarzyszenie nabywa osobowość prawną (art. 37 k.c. i 17 pr. o stow.).

W styczniu 2001r. miejsce lokalnych systemów ewidencji podmiotów biorących udział w szeroko rozumianym obrocie gospodarczym zajął utworzony ustawą o Krajowym Rejestrze Sądowym ogólnokrajowy rejestr prowadzony w systemie informatycznym, który pozwala na niezwłoczne przekazanie danych z danego sądu rejestrowego do bazy centralnej.

Z mocy KRS rejestr ów tworzą trzy samodzielne rejestry:

- 1) rejestr przedsiębiorców,
- 2) rejestr stowarzyszeń i innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej²³,
- 3) rejestr dłużników niewypłacalnych.

Wszystkie one funkcjonują w ramach jednolitego systemu informatycznego.

Istotne informacje związane z funkcjonowaniem stowarzyszenia są ujawniane w drugim z wymienionych rejestrów (art. 49 ust. 1 KRS), przy czym należy nadmienić, że podmiot prowadzący działalność gospodarczą podlega również wpisaniu do rejestru przedsiębiorców (art. 50 i 36 pkt 13 KRS). W rejestrze stowarzyszeń i innych organizacji społecznych i zawodowych ujawniane są podmioty, których zasadniczym przedmiotem działalności nie jest działalność gospodarcza.

Wraz z wejściem w życie KRS nastąpiły jedynie kosmetyczne zmiany prawa o stowarzyszeniach, polegające na wprowadzeniu uregulowań dotyczących właściwości sądów rejonowych i wydziałów gospodarczych KRS jako właściwych rzeczowo do prowadzenia rejestru²⁴.

W postępowaniu o zarejestrowanie stowarzyszenia zastosowanie mają przepisy art. 12-21 pr. o stow., ustawa o KRS, przepisy kodeksu postępowania cywilnego (art. 509 § 2, 519 § 3, art. 694-698, przepisy o postępowaniu nieprocesowym, stosowane w związku z art. 7 KRS oraz przepisy o procesie stosowane odpowiednio w zw. z art. 13 § 2), stosowane w przedstawionej kolejności.

Wnioskodawcą w omawianym postępowaniu zazwyczaj jest stowarzyszenie; wniosek o wpis do KRS składa podmiot podlegający wpisowi

²³ Dalej: rej. stow. i in.

²⁴ Zob. KRS, rozdział 5; zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe – art. 73.

do tego rejestru, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, co wynika wprost z art. 6943 § 1 k.p.c. Ustawa wskazuje, kto działa w imieniu stowarzyszenia (art. 38 k.c., 67 § 1 k.p.c.): komitet założycielski (art. 12 pr. o stow.), zarząd (art. 21 pr. o stow.) oraz w sytuacjach przewidzianych prawem likwidator (art. 37 ust. 2 pkt 1 i 3 pr. o stow.) i kurator (art. 30 pr. o stow.).

Zgodnie z art. 19 ust. 2 KRS wniosek o wpis do rejestru składa się na urzędowym formularzu, którego wzory określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania²⁵.

Wniosek o rejestrację stowarzyszenia należy złożyć na formularzach oznaczonych symbolami KRS W20 i KRS WF (dla członków komitetu założycielskiego). Wniosek w przedmiocie ujawnienia organów stowarzyszenia przedłożyć należy na formularzu KRS WK²⁶.

7. *De lege lata – de lege ferenda* postawionego problemu

Chcąc rozważyć *meritum* zagadnienia niniejszego opracowania, należy odnieść się do dwóch reżimów prawnych: obowiązującego od momentu wejścia w życie KRS tj. od dnia 1 stycznia 2001 r. do dnia 23.01.2002 r., kiedy to weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym i ustawy – Prawo działalności gospodarczej²⁷ oraz stanu prawnego obowiązującego po dniu 23.01.2002 r. do nadal.

Po wejściu w życie ustawy o KRS, sąd rejestrowy dokonywał pierwszego wpisu stowarzyszenia, ujawniając w rejestrze jedynie komitet założycielski i jednocześnie odmawiając wpisu zarządu i komisji rewizyjnej (w sytuacji kiedy wnioskodawca domagał się ujawnienia organów), albowiem, zgodnie z brzmieniem art. 12 w zw. z art. 17 w zw. z art. 11 pr. o stow., jak o tym była mowa, zebranie założycieli powołuje jedynie komitet założycielski, uprawniony do reprezentowania założycieli przed sądem do momentu zarejestrowania stowarzyszenia, z którą to chwilą

²⁵ Dz.U. Nr 118, poz. 1247.

²⁶ *Ibidem*, por. odpowiednio: załącznik nr 12, 45 i 50.

²⁷ Dz.U. z 2002 r. Nr 1, poz. 2.

uzyskuje ono osobowość prawną i może rozpocząć działalność. Dopiero po uzyskaniu osobowości prawnej może zostać zwołane walne zebranie członków, będące najwyższą władzą stowarzyszenia i z tego względu uprawnione do wyboru organów osoby prawnej w postaci zarządu i organu kontroli wewnętrznej.

W tym stanie prawnym działanie sądu było w pełni uzasadnione, gdyż nie istniał przepis materialny i proceduralny dający możliwość dokonania wyjątku od ogólnych zasad ujawniania i rejestrowania organów stowarzyszenia przed uzyskaniem przez podmiot osobowości prawnej.

Od dnia 23.01.2002 r. nastąpiła, szczególnie oczekiwana przez osoby zakładające stowarzyszenia, zmiana brzmienia przepisu art. 52 KRS²⁸, który obecnie zezwala na ujawnienie organu reprezentacji, jeżeli został powołany przed zarejestrowaniem stowarzyszenia.

Obecnie obowiązujący przepis art. 52 KRS usankcjonował możliwość powoływania przez grupę osób fizycznych organy osoby prawnej, co narusza bezwzględnie obowiązujące odnoszące się do osób prawnych przepisy kodeksu cywilnego i przepisy prawa o stowarzyszeniach.

Dokonując powyższych zmian, ustawodawca nie dokonał bezwzględnie koniecznej nowelizacji ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, w konsekwencji czego, na tle obecnie obowiązującego stanu prawnego, wyłoniły się następujące wątpliwości:

Po pierwsze, kto powinien dokonać wyboru zarządu stowarzyszenia przed jego zarejestrowaniem.

Po drugie, czy możliwym jest, po dokonaniu wyboru organu reprezentacji przed zarejestrowaniem, ujawnienie podmiotu bez organu kontroli wewnętrznej, który jest przecież organem obligatoryjnym stowarzyszenia; w razie wpisania takiego „kulejącego” podmiotu, w jakim terminie zarząd winien zgłosić ów organ, wreszcie w przypadku jego niezgłoszenia, po jakim okresie sąd winien wszcząć postępowanie przymuszające w trybie art. 24 KRS, w celu ujawnienia tegoż organu w rejestrze.

²⁸ Art. 52 ust. 1: „przy rejestracji stowarzyszenia, związku zawodowego, organizacji pracodawców i innych organizacji społecznych i zawodowych w dziale 1 wpisuje się osoby wchodzące w skład komitetu założycielskiego, chyba że został powołany organ reprezentacji”, por. art. 52 ust. 1 KRS z dnia 20 sierpnia 1997 r.

Po trzecie, czy dochodzi do powołania organu osoby prawnej, która nie istnieje.

Chcąc uwypuklić przedstawiony problem należy odnieść się do innych wybranych, a podlegających rejestracji osób prawnych.

Ustawa o Fundacjach²⁹ wymaga, aby fundacja posiadała zarząd, który kieruje jej działalnością i reprezentuje ją na zewnątrz. Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 5.1. tej ustawy, fundator ustala skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków. Przepis art. 52 ust. 3 KRS stanowi, że przy rejestracji fundacji w dziale pierwszym wpisuje się fundatorów, a w dziale drugim, wspólnym dla wszystkich osób prawnych rejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym, wpisuje się organ uprawniony do reprezentacji podmiotu wraz ze sposobem reprezentacji.

Dokonując analizy rejestracji organów fundacji, należy stwierdzić, że zarówno przepisy materialne, czyli ustawa o fundacjach, jak i proceduralne, tj. KRS, jednoznacznie wskazują, iż organem reprezentacji jest zarząd, który jako organ osoby prawnej, przed uzyskaniem przez podmiot osobowości prawnej, jest powoływany przez fundatora i rejestrowany przy pierwszym wpisie podmiotu do KRS. Przepisy nakazują jednoczesną rejestrację obu organów (w tym organu szczególnego, jakim jest fundator/fundatorzy).

Również ustawa – Prawo spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r.³⁰ w przepisie art. 6 § 1 stanowi, że osoby zamierzające założyć spółdzielnię (założyciele) dokonują wyboru organów spółdzielni, których wybór należy, w myśl statutu, do kompetencji walnego zgromadzenia lub komisji organizacyjnej. Z treści przytoczonego przepisu w sposób jasny i nie budzący wątpliwości wynika, że w fazie zakładania spółdzielni, do momentu jej zarejestrowania, czyli uzyskania osobowości prawnej, to założyciele dokonują wyboru organów podmiotu. Tę kompetencję po uzyskaniu przez podmiot osobowości prawnej uzyskuje walne zgromadzenie.

Także Kodeks spółek handlowych z dnia 15 września 2000 roku³¹, co do najpowszechniej występującej w obrocie gospodarczym spółki

²⁹ Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późn. zm.

³⁰ Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 z późn. zm., dalej w skrócie pr. o spółdz.

³¹ Dz.U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037, dalej k.s.h.

z ograniczoną odpowiedzialnością, przepisem art. 163 sankcjonuje jako jeden z elementów koniecznych na drodze powstawania tej spółki wymóg powołania zarządu i rady nadzorczej (jeżeli wymaga tego kodeks spółek handlowych lub umowa spółki). Ponadto bezwzględnie obowiązujący przepis art. 164 nakazuje zarządowi zgłoszenie zawiązania spółki do właściwego miejscowo sądu rejestrowego celem jej wpisania do rejestru. Do momentu wpisania podmiotu do KRS spółka w organizacji posiada zarząd powołany przez wspólników jako organ w pełnym znaczeniu tego słowa, albowiem, zgodnie z brzmieniem przepisu art. 11 § 2 k.s.h., do spółki kapitałowej w organizacji w sprawach nie uregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące danego typu spółki po jej wpisie do rejestru. Dotyczy to także kompetencji i obowiązków członków tego organu, jak też zakresu ich odpowiedzialności.

Przedstawiona analiza porównawcza z innymi osobami prawnymi, podlegającymi rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym, wskazuje na brak wadliwości uregulowań prawnych w tym zakresie. Istnieje spójność prawa proceduralnego z prawem materialnym. To ostatnie wyraźnie wskazuje, w jaki sposób i w jakim trybie powołane zostają organy wskazanych podmiotów oraz na jakim etapie powstawania podmiotu są one władne podejmować nakazane prawem czynności. Prawo proceduralne zawiera wyraźne regulacje odnośnie do sposobu zgłoszenia i rejestracji podmiotu.

Przy powołanych wyżej podmiotach prawnomaterialne przesłanki sposobu ustanowienia ich organów zostały wyraźnie wskazane w ustawach regulujących byt tych podmiotów, natomiast zasady postępowania rejestrowego, a także dodatkowe wymagania związane ze złożeniem wniosku o wpis podmiotu do KRS wraz z jego organami, regulują przepisy KRS oraz przepisy wprowadzające tę ustawę.

De lege lata, odpowiadając na pierwsze z postawionych pytań stwierdzić należy, że wyboru zarządu stowarzyszenia przed jego zarejestrowaniem dokonują członkowie założyciele, a zgodnie z przepisem art. 9 pr. o stow. członkowie założyciele jedynie uchwalają statut i wybierają komitet założycielski.

Odnosząc się do drugiego z postawionych pytań, w praktyce dokonywana jest rejestracja stowarzyszeń z powołanym zarządem bez jednoczesnej rejestracji organu kontroli wewnętrznej, a żaden z przepisów prawa

o stowarzyszeniach nie sankcjonuje obowiązku i terminu wyboru komisji rewizyjnej i zgłoszenia jej do sądu rejestrowego.

Na trzecie z pytań należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, albowiem przed zarejestrowaniem stowarzyszenia została dopuszczona możliwość powołania organu nieistniejącej osoby prawnej w postaci zarządu, którego byłby prawny oraz funkcje na tym etapie powstawania podmiotu nie są prawnie uregulowane.

W kontekście powyższej analizy kluczowych pytań niezbędnym byłoby rozważenie konieczności wprowadzenia następujących zmian w ustawie – Prawo o stowarzyszeniach i ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym, zmian, które wypełnią lukę powstałą po, jak się wydaje, niedopracowanej zmianie przepisu art. 52 ust. 1 KRS:

Po pierwsze, koniecznym wydaje się uregulowanie możliwości powołania organu reprezentacji stowarzyszenia przez członków założycieli przed zarejestrowaniem podmiotu w KRS jako wyjątku od obowiązującej zasady wyboru tegoż organu przez walne zebranie.

Po wtóre, niezbędnym jest uregulowanie obowiązku powołania również organu kontroli wewnętrznej wraz z wyborem organu reprezentacji, gdy wybór zarządu następuje przed zarejestrowaniem, celem wypełnienia normy przepisu art. 11 ust. 3 pr. o stow., zgodnie z którą stowarzyszenie jest obowiązane posiadać obydwa te organy. Bezwzględnie koniecznym jest zatem wprowadzenie ustawowego nakazu ujawnienia organu kontroli wewnętrznej wraz z zarządem przy pierwszym wpisie stowarzyszenia do KRS, albowiem wobec braku wskazania przez prawa o stowarzyszeniach konkretnego terminu do powołania wszystkich organów, po zarejestrowaniu stowarzyszenia może dojść do stanu, w którym zarejestrowany podmiot nie będzie posiadał wszystkich obligatoryjnych organów, (tu: organu kontroli wewnętrznej).

Po trzecie, ustawodawca winien dokonać wyraźnego zastrzeżenia, że zarząd stowarzyszenia wybrany przed zarejestrowaniem pełnić będzie swoje funkcje dopiero po nabyciu przez podmiot osobowości prawnej, co z kolei prowadzić powinno do zmiany art. 52 ust. 1 KRS poprzez wprowadzenie obowiązku rejestrowania także komitetu założycielskiego, a nie tylko organu reprezentacji.

Powyższe stanowisko wydaje się być uzasadnione, albowiem dokonanie wszelkich niezbędnych czynności związanych z rejestracją stowa-

rzyszenia jest zastrzeżone wyłącznie dla komitetu założycielskiego jako grupy osób fizycznych, a nie dla zarządu jako organu nie istniejącej jeszcze osoby prawnej.

W podsumowaniu analizowanej kwestii podkreślenia wymaga fundamentalna zasada, że prawo proceduralne (w tym przypadku ustawa o KRS) musi zawsze spełniać rolę służebną wobec prawa materialnego (tu: pr. o stow.), będąc instrumentem umożliwiającym wykonanie tychże norm prawa materialnego oraz jego uzupełnianie.

Przepisy proceduralne, po zmianie, która weszła w życie w dniu 23.01.2002 r. (art. 52 ust. 1 w nowym brzmieniu), wpłynęły na praktykę sądową, wymuszając powielanie błędu ustawodawcy poprzez akceptowanie stanu niezgodnego z prawem materialnym.

Podsumowując stwierdzić należy, że przepisy proceduralne, jakimi niewątpliwie są przepisy KRS, odnoszą się bezpośrednio do norm prawa materialnego, *de lege lata* nie istniejących.